

บทที่ 5

วิเคราะห์แนวทางการพิจารณาคดีอาญาต่อเนืองในประเทศไทย

ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมได้นำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนืองโดยนัดสืบพยาน ล้วงหน้าติดต่อกันทุกวันจนเสร็จมาใช้ในศาลชั้นต้น เพื่อรองรับต่อการพิจารณาคดีครบองค์คณะ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยในการปรับเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนืองได้มีการปรับระบบงานศาล และวิธีดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นหลายประการ ซึ่งกล่าวไว้โดยละเอียดในบทที่ 4 ในกรณีนี้ผู้เขียนจะนำกระบวนการพิจารณาคดีและมาตรการต่างๆ ในการพิจารณาคดีอาญาต่อเนืองของต่างประเทศที่กล่าวมาในบทที่ 3 มาเป็นข้อมูลเพื่อวิเคราะห์แนวทางการพิจารณาคดีอาญาต่อเนืองของประเทศไทย รวมทั้งปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อพิจารณาหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 บทบัญญัติกฎหมาย

5.1.1 กระบวนการพิจารณาก่อนการสืบพยาน

ประเทศสหรัฐอเมริกา การพิจารณาคดีอาญาใช้ระบบลูกขุน โดยลูกขุนเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ระหว่างการพิจารณาลูกขุนจะต้องไม่ติดต่อกับผู้ใด การพิจารณาจึงเป็นแบบม้วนเดียวจบ กล่าวคือ ศาลจะพิจารณาสืบพยานติดต่อกันไปจนเสร็จเพื่อให้ลูกขุนกลับไปประกอบอาชีพตามปกติต่อไป ทำให้การดำเนินคดีต้องมีการเตรียมความพร้อมของคดีให้เรียบร้อยก่อนจึงเริ่มพิจารณา วิธีพิจารณาความที่ใช้บังคับในศาลชั้นต้นสหรัฐอเมริกาคือ Federal Rules of Criminal Procedure ได้แบ่งแยกกระบวนการพิจารณาในชั้นก่อนสืบพยาน (Pre-trial process) กับกระบวนการชั้นสืบพยาน (Trial) ออกจากกันอย่างชัดเจน โดยในชั้นของการสืบพยานจะเป็นวิธีการพิจารณาความที่มีการสืบพยานในเนื้อหาสาระสำคัญของข้อกล่าวหาและข้อต่อสู้เพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดี ส่วนในชั้นก่อนการสืบพยานจะเป็นการดำเนินกระบวนการเบื้องต้น เพื่อเตรียมคดีสำหรับวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป หากกระบวนการในชั้นนี้มีการเตรียมอย่างดีจะทำให้กระบวนการในชั้นพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการชั้นก่อนการสืบพยานนี้มีขึ้นภายหลังจากการชี้สองสถานกล่าวคือ ศาลได้อ่านอริบายฟ้องให้จำเลยฟังแล้วจำเลยให้การปฏิเสธ (Arraignment) ซึ่งเป็นช่วงระหว่างคดีรอลำดับการสืบพยาน กระบวนการชั้นก่อนการสืบพยานของอเมริกาประกอบด้วยกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริง (Pre-Trial Discovery) บัญญัติอยู่ใน Federal Rules of

Criminal Procedure Rule 16 ซึ่งเป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริง โดยคู่ความฝ่ายหนึ่งสามารถรับทราบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ ในการเปิดเผยข้อเท็จจริงระหว่างคู่ความนั้น กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับข้อเท็จจริงที่สามารถเปิดเผยได้ ได้แก่ คำกล่าวด้วยวาจา, คำให้การเป็นลายลักษณ์อักษรของจำเลย, เอกสารและวัตถุพยาน, รายงานผลเกี่ยวกับการตรวจสอบและทดสอบ เป็นต้น ส่วนข้อเท็จจริงที่เปิดเผยไม่ได้ เช่น คำกล่าวของบุคคลที่คาดว่าจะมาเป็นพยานของรัฐ เป็นต้น นอกจากนี้ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 17.1 กำหนดให้มีการประชุมก่อนการพิจารณา (Pre-Trial Conference) ตามที่ศาลเห็นสมควรหรือคู่ความร้องขอ การที่กฎหมายกำหนดให้มีการประชุมพิจารณาในเรื่องพยานหลักฐานนั้น หมายความว่า คู่ความจะต้องระบุพยานของฝ่ายตนในการประชุมก่อนการพิจารณา ศาลจะนัดคู่ความมาศาลเพื่อวางแนวทางปฏิบัติร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณา รวมถึงประเด็นที่คู่ความสามารถตกลงกันได้ การที่มี Pre - Trial Conference หรือ Pre - Trial Discovery นี้จะมีผลให้มีการสืบพยานเฉพาะในประเด็นแห่งคดีที่เป็นปัญหาจริง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องการตรวจสอบพยานเอกสารหรือพยานวัตถุนั้นจะเสร็จสิ้นก่อนที่จะเริ่มสืบพยานบุคคล เมื่อถึงขั้นตอนการสืบพยานจึงเป็นเรื่องของการตั้งน้ำหนักคำเบิกความของพยานบุคคลโดยแท้ นอกจากนี้ กระบวนการดังกล่าวจะทำให้คู่ความทราบถึงลักษณะของพยานหลักฐานอีกฝ่ายหนึ่งและอาจประเมินได้ว่ามีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด หากจำเลยเห็นว่า จะจำนนต่อพยานหลักฐาน จำเลยจะให้การรับสารภาพตามกระบวนการต่อรองคำรับสารภาพ (pre-bargaining) ซึ่งกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นไม่น้อยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกา ภายหลังจากกระบวนการดังกล่าวเสร็จสิ้น ศาลจะสอบถามคู่ความว่าต้องใช้เวลาสืบพยานกี่วัน เพื่อสะดวกแก่การนัดความ โดยให้เจ้าหน้าที่ศาลที่รับผิดชอบตั้งคดีเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยเร็วที่สุด ภายหลังจากที่ได้ปรึกษากับทนายจำเลยและอัยการแล้ว ให้กำหนดวันพิจารณาคดีที่แน่นอน หรือให้กำหนดคดีเพื่อการพิจารณาเป็นรายสัปดาห์ หรือกำหนดเวลาอื่นที่สั้นกว่าตามปฏิทินเพื่อเป็นหลักประกันการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว ในขั้นนี้ศาลจะสอบถามคู่ความว่าสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณารวดเดียวติดต่อกันได้หรือไม่ หากคู่ความมีข้อขัดข้องสามารถขอเลื่อนคดีได้ก่อนการพิจารณา

ส่วนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อการพิจารณาคดีเริ่มต้นแล้วจะต้องกระทำติดต่อกันทุกวันอย่างต่อเนื่องตราบเท่าที่จะกระทำได้จนกว่าจะเสร็จ การพิจารณาภายใต้บทบังคับว่าด้วย ซึ่งการพิจารณาอย่างต่อเนื่อง ปี ค.ศ.1990 ของศาลฎีกา นอกจากนี้ในการพิจารณาคดีจะแบ่งแยกกระบวนการพิจารณาออกเป็น 2 ขั้นตอน กล่าวคือ

กระบวนการหารือก่อนการพิจารณา (Pre-Trial Conference) และกระบวนการในชั้นสืบพยาน (Trial) โดยกระบวนการที่ต้องกระทำในระหว่างการหารือก่อนการพิจารณา ได้แก่ การต่อรอง คำรับสารภาพของจำเลย การกำหนดข้อเท็จจริง การทำเครื่องหมายที่วัตถุพยาน และการกระทำอย่างอื่น เพื่อความยุติธรรมและความรวดเร็วในการพิจารณาคดี หากทนายจำเลยหรืออัยการไม่มาศาลในการหารือก่อนการพิจารณาและไม่แจ้งเหตุขัดข้องศาลจะมีมาตรการลงโทษหรือปรับตามสมควร

สำหรับประเทศไทย ก่อนการนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในศาลชั้นต้น คดีอาญาที่จำเลยให้การรับสารภาพจะมีคณะผู้พิพากษาซึ่งเรียกว่าเวรชี้เป็นผู้ตัดสินทันทีในวันนั้น ส่วนกรณีที่จำเลยรับสารภาพแต่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ หรือคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธนั้น คดีประเภทดังกล่าวจะเข้าสู่การพิจารณาในลักษณะที่มีสำนวนเรียงหน้ากระดานเข้ามาหาผู้พิพากษาในทุกๆ วัน รวมทั้งคดีไต่สวนมูลฟ้องและคดีที่ต้องสืบพยานแทนศาลอื่นซึ่งเรียกว่า คดีประเด็น ต่อมา เมื่อนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในศาลชั้นต้น ในการปรับระบบงานศาลมีหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ การแบ่งแยกช่องทางเดินคดีให้เหมาะสมตามความยากง่ายของคดี เพื่อมิให้คดีที่ยากง่ายหรือคดีที่ใช้ระยะเวลาต่างกันปะปนกัน โดยแบ่งเป็นคดีจัดการพิเศษ หรือคดีที่จัดการได้ง่าย ได้แก่ คดีสืบประกอบคำรับสารภาพ คดีไต่สวนมูลฟ้อง และคดีประเด็น คดีเหล่านี้ศาลจะนัดพิจารณาทุก ๆ วันจันทร์ ส่วนคดีสามัญ หรือคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธจะจัดแบ่งแยกช่องทางเดินคดีไว้ต่างหาก เพื่อนำคดีเหล่านี้เข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่ศาลจะต้องนั่งพิจารณาคดีวันละคดีติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จ เว้นแต่เป็นคดีสามัญพิเศษที่มีความซับซ้อนและมีพยานหลักฐานที่จะต้องนำสืบจำนวนมากเป็นพิเศษหรือที่มีพฤติการณ์พิเศษ ซึ่งศาลเห็นว่ากรสืบพยานติดต่อกันทุกวันจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความที่น่าสืบภายหลัง อาจกำหนดวันนัดติดต่อกันให้มากที่สุด ในการจัดการคดีอาญาสามัญหรือสามัญพิเศษ ในวันนัดครั้งแรกที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมาศาลซึ่งเป็นวันนัดพร้อม ศาลจะดำเนินการสำคัญ 2 ประการ คือ การสอบถามแนวทางการดำเนินคดี และกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง การดำเนินคดีทั้งสองส่วนจัดเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินการในวันนัดครั้งแรกของศาลซึ่งมีค่าเสมือนเป็นการวางแผนการดำเนินคดีทั้งหมด การดำเนินการที่ดีในวันนัดครั้งแรกจะมีผลให้การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเมื่อถึงวันนัดที่กำหนดไว้บรรลุผลตามที่คาดการณ์ไว้ได้ ทั้งนี้ ในการสอบถามแนวทางการดำเนินคดีนั้นจะต้องมีการประชุมคู่ความทุกฝ่ายเพื่อกำหนดจำนวนพยานหลักฐานและความเกี่ยวข้องของพยานในประเด็นแห่งคดี เพื่อจะได้ทราบข้อมูลและสามารถกำหนดการดำเนินกระบวนการพิจารณาและวันนัดสืบพยานให้เหมาะสมกับพยานหลักฐานได้ ซึ่งจะ

ทำให้การพิจารณาคดีมีทิศทางที่แน่นอนไม่มีการสืบพยานซ้ำซ้อนหรือสืบพยานที่ไม่จำเป็น การสอบถามแนวทางการดำเนินคดีอาจรวมไปถึงการส่งวัตถุพยานหรือเอกสารไปตรวจพิสูจน์ การขอให้ไกล่เกลี่ย การแถลงรับข้อเท็จจริง การส่งประเด็น การเดินเผชิญสืบ หรือการขอยกหมายเรียกพยานบุคคล และคำสั่งเรียกพยานเอกสารหรือพยานวัตถุซึ่งอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก การจัดหาล่าม หรือการสืบพยานเด็ก เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กระบวนพิจารณาดังกล่าวเป็นมาตรการที่จัดวางขึ้นโดยต้องอาศัยความร่วมมือจากคู่ความในการแถลงเกี่ยวกับแนวทางดำเนินคดี เพื่อกำหนดกรอบของจำนวนพยานและกรอบเวลาสำหรับการพิจารณาคดี ซึ่งหากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลและมอบฉันทะให้เสมียนทนายมาดำเนินการแถลงต่อศาล ผู้รับมอบฉันทะย่อมไม่อาจทราบข้อเท็จจริงหรือความเกี่ยวพันของพยานหลักฐานต่างๆ เป็นเหตุให้การสอบถามแนวทางการดำเนินคดีไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ห้ามมีทนายปฏิบัติให้คู่ความมีหน้าที่ดำเนินกระบวนพิจารณาดังกล่าวแต่อย่างใด นอกจากนี้ ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ โดยปกติพนักงานอัยการจะไม่เปิดเผยสำนวนการสอบสวนให้แก่ฝ่ายจำเลยก่อนสืบพยานโจทก์แล้วเสร็จ ทำให้ฝ่ายจำเลยไม่อาจกำหนดแนวทางการต่อสู้คดีได้ก่อนการสืบพยานโจทก์ หรืออาจแถลงการณ์เตรียมคดีของตนได้ไม่มากนัก และการที่ในวันนัดพร้อมจำเลยมิได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐานโจทก์ นอกจากบัญชีระบุพยาน การเตรียมคดีหรือการหาพยานหลักฐานของจำเลย เพื่อนำมาถามค้านทำลายน้ำหนักรพยานโจทก์จึงอาจไม่มีประสิทธิภาพนัก

การนัดพร้อมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดีก่อนการสืบพยานนั้น ศาลในฐานะผู้ควบคุมการพิจารณาคดีจะต้องแสดงบทบาทในกระบวนพิจารณาดังกล่าว ซึ่งถือเป็นบทบาทต้นทางที่สำคัญ หากศาลพิจารณากำหนดกรอบของพยานและกรอบของเวลาเหมาะสมและเพียงพอสำหรับการสืบพยานแล้ว การพิจารณาคดีย่อมแล้วเสร็จตามกำหนดนัด หากการกำหนดกรอบของวันนัดไม่เพียงพอต่อจำนวนพยานที่คู่ความจะนำเข้าสู่สืบ ย่อมทำให้การสืบพยานไม่แล้วเสร็จเป็นเหตุให้ต้องเลื่อนการพิจารณา ส่งผลให้การพิจารณาคดีล่าช้าและขาดความต่อเนื่อง การกำหนดให้คู่ความนำพยานมาสืบไม่น้อยกว่าที่ปากต่อหนึ่งนัดนั้น สำหรับคดีที่มีข้อเท็จจริงไม่ซับซ้อน พยานเอกสารที่จะใช้ประกอบการถามพยานมีจำนวนไม่มาก ประกอบกับผู้พิพากษามีประสบการณ์พิจารณาคดีประเภทนั้นๆ มาแล้ว การใช้ดุลพินิจกำหนดกรอบของวันนัดย่อมเหมาะสมกับจำนวนพยานและมีประสิทธิภาพ แต่หากคดีใดที่มีความจำเป็นต้องใช้เวลาในการสืบพยาน คู่ความต้องแถลงข้อเท็จจริงและเหตุผลดังกล่าวต่อศาลเพื่อให้การใช้ดุลพินิจกำหนดกรอบวันนัดมีความเหมาะสมกับจำนวนพยานอย่างแท้จริง ดังนั้น การที่ศาลและคู่ความจะร่วมกัน

กำหนดกรอบของพยานและกรอบเวลาตั้งแต่ต้นและสืบพยานให้แล้วเสร็จตามวันนัดนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย สำหรับคู่ความต้องเตรียมคดีของตนให้พร้อมสามารถแสดงถึงความสำคัญของพยานที่จะนำเข้าสู่ได้อย่างชัดเจน ส่วนศาลต้องพิจารณากำหนดจำนวนพยานและจำนวนวันนัดอย่างรอบคอบ เพื่อให้การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีมีประสิทธิภาพ และการสืบพยานแล้วเสร็จไปตามกำหนดวันนัด

นอกจากนี้ บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้ในปัจจุบันมิได้เชื้ออำนวยการนั่งพิจารณาคดีอาญาต่อเนื่อง ซึ่งพิจารณาได้จากบทบัญญัติดังต่อไปนี้

ก. การแถลงเปิดคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 บัญญัติว่า "ก่อนนำพยานเข้าสู่โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือ แถลงถึงลักษณะคำฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย แล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสู่เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ แล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสู่" ซึ่งการแถลงเปิดคดีนี้จะทำให้ศาลทราบแนวทางการพิจารณาคดีและพยานหลักฐานที่แต่ละฝ่ายจะนำเข้าสู่ แต่ในทางปฏิบัติจะไม่นิยมแถลงเปิดคดีกัน เนื่องจากกฎหมายมิได้บัญญัติเป็นบทบังคับให้โจทก์และจำเลยต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าว และจะเป็นการเปิดเผยพยานหลักฐานต่างๆ ให้อีกฝ่ายได้รู้ด้วย

ข. การส่งสำเนาเอกสาร

ในการอ้างเอกสารเป็นพยานในคดีอาญา หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการส่งสำเนาเอกสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 90 มิได้นำมาใช้ในคดีอาญา เพราะคดีอาญามีบทบัญญัติเฉพาะอยู่แล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 240 ซึ่งบัญญัติว่า "เมื่อมีเอกสารใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาล ให้ศาลอ่านหรือส่งให้คู่ความตรวจดู ถ้าคู่ความฝ่ายใดต้องการสำเนา ศาลมีอำนาจสั่งให้ฝ่ายที่อ้างทำสำเนาให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ตามที่เห็นสมควร" หมายความว่า ในคดีอาญาไม่ต้องส่งสำเนาพยานเอกสารก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน แต่เอาต้นฉบับมาส่งศาลในวันสืบพยานเลย แล้วศาลจะส่งต้นฉบับให้อีกฝ่ายหนึ่งตรวจดู จะมีการส่งสำเนาต่อเมื่อศาลมีคำสั่งเท่านั้น¹

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 896/2481, 921/ 2524.

จากอุปสรรคในทางปฏิบัติและบทบัญญัติกฎหมายดังที่กล่าวมานั้น การบัญญัติกฎหมายกำหนดให้มีกระบวนการประชุมหารือก่อนการสืบพยาน และนำกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงของสหรัฐอเมริกามาประยุกต์ใช้กับการนัดพร้อมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดีนั้น จะทำให้กระบวนการนัดพร้อมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดีมีบทบัญญัติกฎหมายรองรับโดยตรง และเป็นการสนับสนุนให้มีการนำข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่สมบูรณ์มาแสดง เพื่อให้การพิจารณาคดีมีความเป็นธรรม ไม่เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความ

5.1.2 การเลื่อนคดี

ประเทศสหรัฐอเมริกา การพิจารณาคดีอาญาเมื่อเริ่มต้นสืบพยานแล้วคดีจะเสร็จไปโดยเร็วเพราะเป็นการสืบพยานติดต่อกัน และเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของทนายความหากไม่จำเป็นจะไม่มี การขอเลื่อนการพิจารณา จะไม่มีการอ้างเหตุระงับหรือการตีความคดีอื่น เนื่องจากมีการนัดสืบพยานไว้ล่วงหน้าแล้ว นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกามีความพยายามแก้ไขปรับปรุงระบบงานศาลเพื่อให้การพิจารณาคดีรวดเร็ว ซึ่งจะมีทนายความ อาจารย์สอนกฎหมาย และหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมอยู่เสมอ เนติบัณฑิตสภาอเมริกัน (The America Bar Association) เป็นหน่วยงานซึ่งมีบทบาทในการค้นคว้า และเสนอแนะปรับปรุงระบบงานศาล ได้เสนอมาตรการเร่งรัดการพิจารณาคดี กล่าวคือ การขอเลื่อนคดีโดยฝ่ายโจทก์จะต้องอยู่ในกรณีดังนี้ หากเป็นความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งอัยการขอเลื่อนคดีเนื่องจากยังไม่สามารถหาพยานหลักฐานบางประการได้ แม้ว่าจะได้ใช้ความพยายามเต็มที่แล้ว และคาดว่าจะได้พยานหลักฐานดังกล่าวในภายหลัง หรือเมื่ออัยการสามารถแสดงเหตุผลพิเศษที่จำเป็นบางประการซึ่งทำให้ต้องขอเลื่อนคดี และสหรัฐอเมริกายังมีมาตรการที่เข้มงวดสำหรับคู่ความที่ประวิงคดีทำให้คู่ความอีกฝ่ายเสียเวลา และค่าใช้จ่ายโดยปราศจากเหตุอันควร

ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ค.ศ. 1998 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีไว้ เช่น หากมีการอนุญาตให้เลื่อนคดีจะไม่เกิดความต่อเนื่องในการพิจารณา หรือทำให้ไม่ได้รับความยุติธรรม และห้ามมิให้อนุญาตให้มีการเลื่อนคดีเพราะเหตุศาลไม่มีวันว่าง หรือการเตรียมตัวไม่รอบคอบ หรือความล้มเหลวของอัยการในการนำพยานมาศาล นอกจากนี้กฎหมายได้กำหนดมาตรการลงโทษทนายความหรืออัยการ ในกรณีมีการยื่นคำร้องเพื่อประวิงคดีโดยทราบอยู่แล้วว่าไม่มีมูลปราศจากเหตุผล หรือการท้อแท้เพื่อให้มีการเลื่อนคดี ซึ่งรู้ว่าไม่เป็นความจริงและสำคัญต่อการอนุญาตให้มีการเลื่อนคดี

หรือเจตนาจะไม่ดำเนินคดีตามบทบัญญัติกฎหมาย ศาลอาจลงโทษปรับได้ หรือปฏิเสธไม่ให้ทนาย
ว่าความภายในเวลาที่กำหนด

สำหรับประเทศไทย เมื่อนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในวันนัด
สืบพยานที่กำหนดไว้ล่วงหน้ามีความสำคัญยิ่งเนื่องจากหากมีเหตุจำเป็นต้องเลื่อนคดีวันนัดที่
กำหนดไว้ล่วงหน้าอาจสูญเปล่าทั้งหมด ผลเสียหายของการเลื่อนคดีจะเห็นได้ชัดเจนเมื่อเทียบกับ
ระบบการนั่งพิจารณาคดีแบบเป็นคราวๆ ในการแก้ไขปัญหาการขอเลื่อนคดีนั้น สำนักงานศาล
ยุติธรรมได้วางมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการพิจารณาคดีต่อเนื่องซึ่งเป็นมาตรการที่จัดวางขึ้น
เพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการเลื่อนคดีของคุณความ อันได้แก่ มาตรการก่อนวันนัดพิจารณาหรือ
ระบบก่อนวันนัด และมาตรการในวันนัดพิจารณา เช่น การกำหนดแนวทางของศาลในการใช้
ดุลพินิจเลื่อนคดี การตรวจสอบเหตุที่คุณความขอเลื่อนคดี โดยนำบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง มาตรา 41 มาใช้อย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตรวจสอบและลดเหตุแห่ง
การเลื่อนคดีให้มากที่สุด ซึ่งได้กล่าวไว้โดยละเอียดในบทที่ 4 หัวข้อ 4.2.2 (2) แล้ว ระบบต่างๆ
ดังกล่าวเป็นระบบที่สร้างขึ้นเพื่อตรวจสอบความพร้อมของคุณความว่าสามารถสืบพยานได้
ตามกำหนดวันนัดหรือไม่ ซึ่งหากมีเหตุจำเป็นไม่สามารถสืบพยานได้ คุณความสามารถขอยกเลิก
วันนัดและขอกำหนดวันนัดใหม่ทันทีไม่ต้องรอจนถึงวันนัดสืบพยาน และศาลจะไม่เสียวันนัดเดิมไป
เนื่องจากศาลสามารถนัดพิจารณาคดีอื่นแทนที่ได้ ทำให้คดีนั้นๆไม่ต้องรอดำดับการสืบพยาน
ซึ่งการใช้มาตรการต่างๆ ดังกล่าวอย่างเคร่งครัด ย่อมทำให้การเลื่อนคดีลดน้อยลง อย่างไรก็ตาม
กรณีที่มีการขอเลื่อนคดีโดยมีพฤติการณ์ประวิงคดีนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรกำหนดมาตรการทาง
กฎหมายที่เข้มงวดต่อทนายความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีเจตนาดำเนินคดีโดยไม่สุจริต

5.1.3 กำหนดเวลามาตรฐานในการพิจารณาคดี

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีโดยเร็วของสหพันธ
รัฐ ค.ศ.1974 (The Federal Speedy Trial Act 1974) เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกระบวนการ
พิจารณาให้เกิดความรวดเร็ว โดยกฎหมายกำหนดว่าในคดีอาญาที่จำเลยให้การปฏิเสธให้มีการ
พิจารณาคดีภายใน 70 วัน นับแต่มีการยื่นคำฟ้องโดยอัยการ หรือมีคำสั่งของลูกขุนที่อนุญาตให้
ฟ้องคดี อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้น เกี่ยวกับการคำนวณระยะเวลาที่จะนำมาคำนวณในการนับ
เวลาดังกล่าว เช่น ความล่าช้าจากจำเลย ความล่าช้าที่เกิดจากการไม่สามารถนำตัวพยานสำคัญ
มาได้ หรือความล่าช้าที่เกิดจากการที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนกำหนดเวลาออกไปเพื่อประโยชน์แห่ง
ความยุติธรรม

ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ได้บัญญัติกฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดี โดยรวดเร็ว ค.ศ.1998 เพื่อเป็นหลักประกันการพิจารณาคดีอาญาโดยรวดเร็ว เช่นเดียวกัน ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดขั้นตอนการพิจารณา และระยะเวลาจำกัดสำหรับการพิจารณาแต่ละขั้นตอน ในขั้นตอนการประชุมหารือก่อนการพิจารณากฎหมายได้กำหนดว่า ศาลต้องมีการหารือกับคู่ความในประเด็นใดบ้าง หากอัยการหรือทนายความไม่มา โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องอาจถูกศาลลงโทษได้ ภายหลังจากการประชุมหารือ ศาลจะกำหนดปฏิทินแผนงานการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่อง การพิจารณาคดีทั้งหมดต้องมีระยะเวลาไม่เกิน 180 วัน นับจากการพิจารณาคดีครั้งแรก โดยการสอบถามคำให้การจำเลย ต้องกระทำภายใน 30 วัน นับจากวันยื่นฟ้องหรือจำเลยปรากฏตัวต่อศาล จำเลยต้องมีระยะเวลาเตรียมการพิจารณาอย่างน้อย 15 วัน และการพิจารณาคดีจะเริ่มต้นภายใน 30 วัน นับจากการชี้สองสถาน นอกจากนี้ในคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลธรรมดาและกำลังจะเดินทางออกนอกประเทศฟิลิปปินส์โดยไม่มีกำหนดระยะเวลาว่าจะกลับมาในประเทศอีกเมื่อใด ให้ศาลทำการพิจารณาคดีนั้นก่อนคดีอื่น ๆ โดยการพิจารณาคดีจะต้องเริ่มภายใน 3 วัน นับแต่วันที่จำเลยถูกนำตัวมาศาล และห้ามมิให้มีการเลื่อนการพิจารณาในนัดแรกนี้ เว้นแต่ว่าจำเลยจะเจ็บป่วย หรือมีเหตุจำเป็นอื่นที่ไม่อาจควบคุมได้ (Republic Act No. 4908) หรือคดีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยเป็นบุคคลผู้ยากจนหรืออนาถาด้วยการพิจารณาคดีในกรณีนี้จะต้องกระทำภายใน 3 วัน นับแต่วันที่จำเลยถูกนำตัวมาศาล และห้ามมิให้มีการเลื่อนการพิจารณาคดีเว้นแต่จำเลยจะเจ็บป่วย หรือมีเหตุผลอย่างอื่นที่สมควร (Republic Act No. 6033) หรือในคดีซึ่งพยานได้รับความคุ้มครองตามนโยบายให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน (Witness Protection , Security and Benefit program) การพิจารณาคดีจะต้องกระทำให้เสร็จภายใน 3 เดือน นับแต่ได้ยื่นฟ้อง (Republic Act No.6981) หรือในคดีอาญาซึ่งตำรวจ (Philippine National Police) ถูกฟ้องเป็นจำเลยจะต้องทำการพิจารณาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Trial) และให้แล้วเสร็จภายใน 90 วันนับแต่วันส่งจำเลยมาศาล (Republic Act No.9675) หรือในคดีเกี่ยวเนื่องด้วยยาเสพติด จะต้องพิจารณาและสืบพยานให้เสร็จภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ยื่นฟ้อง และศาลจะต้องมีคำพิพากษาภายใน 15 วัน นับแต่วันที่เสร็จการพิจารณาสืบพยาน (Republic Act No.6425)

สำหรับประเทศไทยก่อนที่คดีจะเข้าสู่การพิจารณาของศาลได้มีกฎหมายจำกัดอำนาจของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการไว้อย่างชัดเจน (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 และพระราชบัญญัติให้จัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 7) แต่เมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล ไม่ว่าจะเป็

จังหวัดหรือศาลแขวงแล้วไม่มีกฎหมายบทมาตราใดบังคับศาลว่าต้องพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นไปภายในกำหนดเวลาเท่าใด ในปัจจุบันเมื่อมีการนำระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องโดยกำหนดวันนัดสืบพยานโจทก์และจำเลยติดต่อกันไปจนเสร็จมาใช้นั้นทำให้คู่ความทราบว่าจะแล้วเสร็จเมื่อใดแต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลมีจำนวนมาก อาจทำให้มีคดีต้องรอลำดับการพิจารณาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะคดีบางประเภทซึ่งหากต้องรอวันนัดสืบพยานเช่นเดียวกับคดีทั่วไปแล้วอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความ หรืออาจกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนได้ เช่น คดีอาญาที่จำเลยต้องชัง คดีอาญาความผิดเล็กน้อยแต่จำเลยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว คดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เป็นต้น ซึ่งคดีเหล่านี้ควรต้องกำหนดให้การนัดคดีรวดเร็วกว่าคดีทั่วไป กล่าวคือ ควรต้องได้รับการพิจารณาก่อนคดีอาญาที่จำเลยได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว และคดีแพ่ง ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมระบบการพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องได้ออกแนวแนวปฏิบัติกำหนดให้ คดีอาญาที่จำเลยต้องชังศาลฟังนัดพิจารณาคดีภายใน 6 เดือน

ตามมาตรการที่ศาลยุติธรรมจัดวางไว้ นั้น สำหรับศาลที่มีผู้พิพากษาคณะสำรองศาลนั้นอาจนำคดีอาญาที่จำเลยต้องชังหรือคดีอาญาความผิดเล็กน้อยแต่จำเลยไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวคดีมาให้ผู้พิพากษาคณะสำรองพิจารณาแทน นอกจากนี้ ศาลอาจเว้นวันว่างสืบพยานหนึ่งวันไว้สำหรับคดีประเภทดังกล่าว เพื่อมิให้ต้องไปรอลำดับการสืบพยานเช่นคดีทั่วไป ซึ่งมาตรการดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับว่าแต่ละศาลมีปริมาณคดีแต่ละประเภทมากน้อยเพียงใดด้วย สำหรับการแก้ไขปัญหาระยะยาว ผู้เขียนเห็นว่า เพื่อให้คดีดังกล่าวได้รับการพิจารณาในเวลาที่เหมาะสม ควรบัญญัติกฎหมายกำหนดให้มีเวลามาตรฐานในการพิจารณาคดี (Time standard setting) กล่าวคือ กำหนดว่าคดีประเภทดังกล่าวต้องได้รับการพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาอันรวดเร็ว

5.2 มาตรการรองรับการพิจารณาคดีอาญาต่อเนื่อง

5.2.1 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพิจารณาคดี

ประเทศสหรัฐอเมริกา ในการบันทึกคำเบิกความพยานใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Electronic sound recording ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เทปบันทึกเสียง (tape recorder) และ digital audio recording technology ซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่มีการใช้อย่างกว้างขวาง เทคโนโลยีนี้จะบันทึกเสียงของพยานไว้ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผู้พิพากษาสามารถเปิดฟังคำให้การพยานจากคอมพิวเตอร์ จากข้อมูลทางสถิติพบว่าเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านี้

ประหยัดเวลาในการพิจารณาคดีเป็นอย่างมาก ทำให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยลดขั้นตอน เวลา และค่าใช้จ่ายของประชาชนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา แต่ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นที่นั่งพิจารณาคดียังคงบันทึกคำพยานสำหรับไว้ใช้ในการตัดสินคดีหรือสรุปคดีให้ลูกขุนฟัง ซึ่งบันทึกของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นนี้มีลักษณะเป็นบันทึกส่วนตัวและไม่รวมเก็บไว้ในสำนวน การที่ศาลสหรัฐอเมริกาั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปจนเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดีนั้น ระบบดังกล่าวก็มีส่วนช่วยอย่างมากในการทำให้มีการบันทึกคำพยานได้ติดต่อตลอดกัน และทำให้ง่ายแก่การจัดเก็บ การค้นหาเมื่อต้องการจะนำเอามาถอดความเวลาที่มีการอุทธรณ์ นอกจากนี้ได้มีการจัดตั้งโครงการ Courtroom 21 ขึ้น เพื่อสร้างห้องพิจารณาคดีที่มีเทคโนโลยีก้าวหน้าและทันสมัยที่สุดในสหรัฐอเมริกาชั้น Courtroom 21 จะแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมด้วยการช่วยเหลืองานของผู้พิพากษา ทนายความ และเจ้าหน้าที่ของศาลได้

ในประเทศเยอรมัน การพิจารณาคดีผู้พิพากษาไม่ต้องจดคำพยานเอง แต่ให้เจ้าหน้าที่ศาลซึ่งเรียกว่า Protocol Man เป็นผู้จดคำเบิกความพยานตามที่เห็นว่าเป็นและสมควร ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะมีเทปส่วนตัวไว้บันทึกคำพยานเพื่อช่วยในการพิจารณาคดี

การพิจารณาคดีของประเทศญี่ปุ่นมีวิธีการบันทึกคำพยานโดยมีเครื่องบันทึกเสียง (Tape Recorder) เครื่องบันทึกคำพยาน (Stenograph) ควบคู่กันไปกับการจดคำพยานโดย Court Clerk ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีไม่ต้องจดบันทึก เจ้าหน้าที่ศาลผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับการบันทึกคำพยานในการพิจารณาคดีของศาลเป็นผู้ได้รับการศึกษาอบรมมาโดยเฉพาะและมีประสิทธิภาพ

สำหรับประเทศไทย การสืบพยานผู้พิพากษาจะเป็นผู้จดคำเบิกความพยานด้วยตนเองโดยการใช้เครื่องบันทึกเสียง เมื่อพยานเบิกความผู้พิพากษาจะจับใจความคำเบิกความแล้วเรียงเป็นคำพูดให้กะทัดรัด และพูดอัดลงในเทปบันทึกเสียง เมื่อพยานเบิกความเสร็จ ผู้พิพากษาจะอ่านคำเบิกความที่เจ้าหน้าที่ถอดข้อความจากเทปบันทึกเสียงให้พยานฟัง เห็นได้ว่าการบันทึกคำพยานดังกล่าวอาจเกิดข้อโต้แย้งกับคู่ความระหว่างพิจารณาได้เพราะผู้พิพากษามีได้บันทึกทุกคำพูดของพยาน นอกจากนี้ การบันทึกคำเบิกความพยานต้องใช้เวลานาน เพื่อเป็นการลดภาระของศาลในการบันทึกคำเบิกความของพยานและมีสมรรถภาพการฟังข้อเท็จจริงได้ดียิ่งขึ้น การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการพิจารณาคดีหลายๆ ด้าน จะทำให้การพิจารณาคดีรวดเร็วและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และรองรับต่อระบบการพิจารณาคดีอาญาต่อเนื่อง

5.2.2 การลดปริมาณคดีอาญาที่เข้าสู่การพิจารณาของศาล

ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นำวิธีการต่อรองคำรับสารภาพ (plea bargaining) มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลจำนวนมาก โดยกำหนดให้พนักงานอัยการเจอกับจำเลยมีอำนาจต่อรองในเรื่องค่าให้การจำเลย พนักงานอัยการจะเป็นผู้เสนอทำความเข้าใจกับจำเลย หรือทนายจำเลยเพื่อให้จำเลยรับสารภาพโดยแลกเปลี่ยนกับการลดข้อหาหรือแลกเปลี่ยนกับการได้รับความกรุณาจากศาลเพื่อให้ลงโทษสถานเบา การต่อรองคำรับสารภาพถือเป็นกระบวนการที่ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน และเป็นกระบวนการที่ทำให้คดีเสร็จไปอย่างรวดเร็ว โดยไม่มีการพิจารณาคดีอย่างเต็มรูปแบบ ลดภาระของศาลที่ต้องเพิ่มจำนวนบุคลากรสถานที่พิจารณา

ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ มีการนำวิธีการต่อรองคำรับสารภาพมาใช้โดยกฎหมายกำหนดให้เป็นกระบวนการพิจารณาที่ต้องปฏิบัติในระหว่างหรือก่อนการพิจารณาคดีด้วย

สำหรับประเทศไทยปัจจุบันคดีขึ้นสู่ศาลมีปริมาณมากขึ้น และในทางปฏิบัติศาลได้พิจารณาคดีทุกเรื่องที่เสนอมาอย่างศาล แต่เนื่องจากปริมาณของคดีเพิ่มในทุกขณะ และรัฐธรรมนูญ มาตรา 236 ได้บัญญัติให้การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะส่งผลให้ขาดอัตรากำลังผู้พิพากษาไปส่วนหนึ่ง ประกอบกับการนำระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในศาลชั้นต้น อาจทำให้คดีต้องรอลำดับการสืบพยานเป็นระยะเวลาานจึงจำเป็นต้องหาวิธีที่จะลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลควบคู่กันไปด้วย การมีมาตรการใกล้เคียงในคดีอาญาความผิดอันยอมความได้นั้น น่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยลดปริมาณคดีในศาล นอกจากนี้ กระบวนการต่อรองคำรับสารภาพเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินคดีในศาล ด้วยเหตุผลหลายประการ ดังนี้

1. การนำวิธีการต่อรองคำรับสารภาพมาใช้ในกระบวนการดำเนินคดี จะทำให้การบริหารงานยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เนื่องจากปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดีและการขาดแคลนบุคลากรจะได้รับการบรรเทาบางส่วน โดยกำหนดให้มีการพิจารณาคดีอย่างเต็มรูปแบบเฉพาะคดีที่มีความจำเป็นต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย ส่วนคดีซึ่งไม่มีข้อสงสัยในการกระทำความผิดของจำเลยนั้น ให้ใช้ระบบต่อรองคำรับสารภาพ
2. ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การต่อรองคำรับสารภาพจะทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องได้รับความอับอาย หากผู้เสียหายต้องมาเบิกความเป็นพยานในศาลโดยไม่จำเป็น
3. การต่อรองคำรับสารภาพยังเป็นการรักษาผลประโยชน์ในการดำเนินคดีของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและทำให้เกิดความยืดหยุ่นในกระบวนการยุติธรรมเพราะ

ในทางทฤษฎี การต่อรองคำรับสารภาพจะเป็นการสมประโยชน์แก่คู่ความทุกฝ่ายในศาลอันได้แก่ จำเลย ทนายความ พนักงานอัยการ ศาล

นอกจากนี้ การต่อรองคำรับสารภาพยังจะทำให้รัฐสามารถดำเนินการกับ คดีที่ค้างพิจารณาอยู่เป็นจำนวนมากให้หมดไป อันเป็นการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับคดีที่ค้างค้าง พิจารณาและความล่าช้าในการดำเนินคดี ทำให้การทำงานของศาลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.2.3 การติดตามพยานมาศาล

ประเทศสหรัฐอเมริกา การเลื่อนคดีเพราะเหตุพยานไม่มาศาลเนื่องจากส่งหมาย ไม่ได้หรืออัยการไม่ทราบผลการส่งหมายเรียกนั้นจะไม่เกิดขึ้นเพราะในการประชุมก่อนการ สืบพยาน (Pre-Trial Conference) ได้มีการนัดหมายพยานไว้แล้ว ตลอดจนพนักงานสอบสวน จะทำงานร่วมกับอัยการในการติดตามพยานมาสืบ โดยมีการขอที่อยู่พยานและมีการติดต่อกับ พยานไว้เสมอ พยานจะย้ายที่อยู่มีหน้าที่แจ้งที่อยู่ใหม่ให้อัยการทราบ นอกจากนี้ ประชาชนจะให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็คนละลูกขุน รวมทั้งการเป็น พยานมาเบิกความต่อศาล ซึ่งการมาเป็นพยานนั้นชาวอเมริกันถือเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี ประกอบกับสหรัฐจะมีกระบวนการคุ้มครองพยานบุคคลก่อนและหลังการพิจารณา เพราะถือว่า พยานบุคคลมีบทบาทต่อกระบวนการยุติธรรมในส่วนที่จะใช้เป็นเครื่องพิสูจน์ความผิด หรือความ บริสุทธิ์ของจำเลย

ประเทศอินโดนีเซีย การส่งหมายเรียกพยานเป็นหน้าที่ของอัยการไม่ต้อง อาศัยตำรวจ ส่วนประเทศออสเตรเลียซึ่งใช้ระบบตำรวจฟ้องคดี ตำรวจจะเป็นผู้รับผิดชอบในการ นำพยานมาศาล

สำหรับประเทศไทย ปัญหาการติดตามพยานมาศาลนั้นเป็นปัญหามาช้านาน โดยเฉพาะคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ส่วนคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์จะไม่มีปัญหาเรื่องการ ติดตามพยานมาศาล สำหรับคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การที่พยานไม่มาศาลอาจเกิดเพราะ ไม่สามารถส่งหมายเรียกให้พยานได้ พยานย้ายที่อยู่ พยานป่วย ติดธุระสำคัญ ไม่กล้ามาเบิก ความเพราะกลัวว่าไม่ปลอดภัย จากการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้พยานไม่มาศาล เกิดจาก²

² กลุ่มพระไพศรพณ์, "รายงานการศึกษาเชิงวิจัยส่วนภูมิภาคเรื่องปัญหาและอุปสรรคของส่วน ราชการในการส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้เป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้องเนื่องจากพยานไม่มาศาล," วารสารอัยการ 19 (ตุลาคม 2539).

- องค์กรที่ส่งหมายเรียก การที่รัฐไม่สามารถอำนวยความสะดวกทางอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพประการหนึ่ง เนื่องมาจากประชาชนในฐานะพยานในคดีอาญาบางส่วนไม่ไปเบิกความเป็นพยานที่ศาลเป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้องเพราะยังมีความบกพร่องในกระบวนการส่งหมายเรียกให้แก่พยานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบข้อบังคับ วิธีปฏิบัติราชการในการขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานนั้น จะเริ่มต้นด้วยการที่พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนคัดเลือกพยานที่จะนำเข้าสู่สืบ เมื่อได้แล้วก็มีคำขอต่อศาลขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานดังกล่าวตามบัญญัติระบุพยานที่ยื่นไว้ ครั้นศาลออกหมายเรียกแล้ว พนักงานอัยการต้องไปขอรับหมายเรียกจากศาล จากนั้นจึงมีหนังสือนำส่งถึงพนักงานสอบสวนเพื่อส่งหมายเรียกให้แก่พยานต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าการส่งหมายเรียกเพียงหนึ่งฉบับต้องใช้ส่วนราชการถึง 3 หน่วย คือศาล สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

- ผลตอบแทนแก่พยาน ค่าป่วยการและค่าพาหนะมีจำนวนน้อยไม่จูงใจให้พยานมาเบิกความเป็นพยานที่ศาล เพราะพยานต้องสละเวลาและรายได้ในแต่ละวันเพื่อเดินทางไปศาลเต็มวัน

- ความปลอดภัยของพยาน ในการเบิกความของพยานในชั้นพิจารณาของศาล พยานโดยเฉพาะพยานสำคัญในคดี เช่น บัณฑิตพยานต้องมาเบิกความยืนยันถึงการกระทำผิดของจำเลยต่อหน้าจำเลยและต้องชี้ตัวจำเลยในลักษณะเผชิญหน้ากันในชั้นศาล แต่เนื่องจากไม่มีมาตรการในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานและครอบครัว รวมทั้งทรัพย์สินของพยานและครอบครัวทั้งก่อนและหลังเบิกความเป็นเหตุให้พยานไม่มาศาล

การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในศาลไทยนั้นได้มีการวางมาตรการเสริมเพื่อเป็นแนวทางในการติดตามพยานมาศาล โดยให้เจ้าหน้าที่ของศาลติดตามผลการแจ้งให้พยานมาศาล ซึ่งจะมีวิธีการแตกต่างกันไปหลายวิธี เช่น ศาลแจ้งให้พยานทราบกำหนดนัดหมายอีกครั้งทางไปรษณีย์ตอบรับ การใช้โทรศัพท์ยืนยันวันนัดกับพยาน การให้เจ้าพนักงานตำรวจและอัยการรายงานผลการติดตามพยานให้ศาลทราบก่อนวันนัด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีมาตรการให้ข้อมูลข่าวสารแก่พยานโดยตรงผ่านทางเอกสารของศาล เช่น ศาลอาจระบุไว้ในหมายเรียกให้พยานทราบว่าศาลจะกำหนดนัดพิจารณาคดีนี้ในวันเวลาใดบ้าง รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าหากพยานมาศาลไม่ได้ตามหมายเรียกขอให้พยานแจ้งให้ศาลทราบ หรือถ้าพยานสะดวกมาศาลในวันใดให้แจ้งให้ทราบ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้แก่ศาลและคู่ความว่าพยานจะสามารถมาศาลในวันนัดได้หรือไม่ นอกจากข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวันนัดแล้วศาลอาจจะให้ข้อมูล

เพิ่มเติมเพื่อให้พยานทราบถึงความสำคัญในการมาศาล การติดต่อศาลเมื่อพยานมาถึงศาลแล้ว และการปฏิบัติตนเมื่อต้องเบิกความต่อหน้าศาล ทั้งนี้ เพื่อให้พยานเกิดความเข้าใจในความสำคัญของการมาศาลและการปฏิบัติตนในศาล ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยลดความรู้สึกยุ่งยากในการมาศาลของพยาน และทำให้พยานคลายความกังวลในการมาเป็นพยานศาล และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการมาศาลมากยิ่งขึ้น มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่จัดวางขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการติดตามพยาน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้พยานไม่มาศาลทั้งสามประการข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับองค์การในการส่งหมายเรียกให้แก่พยานโดยกำหนดให้องค์การใดองค์การหนึ่งระหว่างพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ส่งหมายเรียกให้แก่พยานและติดตามพยานโดยตรง การกำหนดผลตอบแทนแก่พยานจำนวนที่สูงขึ้นเพื่อจูงใจพยานมาศาล และมีมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานให้เหมาะสม การแก้ไขปัญหาการติดตามพยานมาศาลย่อมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.2.4 การปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณา

การพิจารณาคดีในประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นความสำคัญในคดีอาญาในอันที่จะให้สำเร็จลุล่วงไปโดยรวดเร็วมากกว่าคดีในทางแพ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่จำเลยถูกคุมขังอยู่ควรให้ความสำคัญโดยการเร่งคดีมากกว่าคดีที่จำเลยได้รับการประกันตัวไป นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิจำเลยเกี่ยวกับเรื่องประกันตัวโดยกำหนดห้ามมิให้เรียกประกัน สูงเกินไป และเมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของจำเลยแล้ว ศาลสามารถใช้ดุลพินิจ ในการสั่งเรื่องการปล่อยชั่วคราวได้อย่างเหมาะสมเพราะมีเจ้าหน้าที่แผนกให้บริการก่อนการพิจารณา (Pre-Trial Service) ออกไปทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวจำเลย เช่น สภาพครอบครัวที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม อาชีพ รายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจ ประวัติคดีอาญา เป็นต้น มาเสนอศาลเพื่อประกอบการพิจารณาสั่ง

สำหรับประเทศไทย ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลยระหว่างพิจารณาหรือไม่ ต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 เช่น ความหนักเบาแห่งข้อหา จำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่เกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใด หรือไม่ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2545 ประกอบกัน เมื่อศาลได้รับคำร้องจากจำเลย ศาลมีอำนาจไต่สวนคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 21 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

ซึ่งการได้สดงดังกล่าวอาจได้ข้อเท็จจริงในระดับหนึ่งซึ่งไม่ชัดเจนนัก ดังนั้น ควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ออกไปสืบเสาะข้อเท็จจริงและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวจำเลยมาเสนอศาล เพื่อให้ประกอบการใช้ดุลพินิจว่าควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ โดยเฉพาะกรณีจำเลยที่ต้องรอลำดับการสืบพยานในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง และไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่เป็นหลักประกันเพียงพอ